

Posudek oponenta bakalářské práce

Název bakalářské práce: Polygamia v Starom Zákone jako problém?

Autorka práce: Barbara Hrubovská

Vedoucí práce: doc. Petr Sláma, Th.D.

Rok odevzdání: 2017

Studijní program/obor: Teologie (B6141)/Evangelická teologie

Univerzita Karlova v Praze

Evangelická teologická fakulta

Katedra Starého zákona

Oponent: Viktor Ber, Th.D.

V předložené bakalářské práci se její autorka hodlá zabývat tématem polygamie ve Starém zákoně. Jedná se o téma zajímavé, přitažlivé vzhledem k napětí mezi zdánlivou samozřejmostí tohoto fenoménu ve Starém zákoně (alespoň na mnoha jeho místech) a mezi pojetím manželství v Novém zákoně a v praxi většiny křesťanských církví.

Práce je kromě *Úvodu*, *Závěru* a *Seznamu literatury* členěna do tří hlavních kapitol: *Charakteristika polygamie*, *Polygamie ve Starém zákoně* a *Polygamie jako problém nebo jako řešení*.

V *Úvodu* si autorka klade za cíl zjistit, zda pohled Starého zákona na polygamii obsahuje nějaký skrytý problém, zda byla tato praxe z pohledu biblických autorů pro Boha přijatelná. Chce se zabývat též příčinami vzniku polygamie, „přirozeností polygamie a rovněž jejími důsledky. V této souvislosti má být pojednáno o postavení ženy ve Starém zákoně obecně a o tomto komplexu otázek v rámci dalších kultur starověkého Předního východu.

V kapitole *Charakteristika polygamie* nabízí autorka základní definice polygamie (polygynie, polyandrie apod.), nastiňuje též „evoluční“, „psychologickou“ a „etnologickou“ hypotézu vzniku polygamie. Rámcově přestaví doklady o polygamii v Mezopotámii a starověkém Egyptě.

V kapitole *Polygamie ve Starém zákoně* nacházíme výklad Genesis 1–2 s ohledem na probírané téma, následuje přehled starozákonních příběhů tematizujících polygamii: Lámech a jeho ženy v Genesis 4, Abrahamovy ženy (Sára, Hagar, ženy po smrti Sáry), Jákob a jeho ženy, sporný případ bigamie u Mojžíše. Více prostoru je věnováno ženám a polygamii u krále Davida, práce se zabývá i příběhem krále Šalomouna.

V kapitole *Polygamie jako problém nebo jako řešení* se autorka vrací ke vztahu mužů a žen ve Starém zákoně a dospívá přitom k tezi o podřízené roli žen ve vztahu mužů v této části Bible, dále autorka, zdá se, tuto tezi vztahuje i na současné vztahy mezi muži a ženami; varuje přitom, aby podřízenost ženy nebyla vnímána jako její méněcennost (s. 41). Ve starověkých kulturách Předního východu (Sumer, Babylónie), naznačuje směr vývoje od matriarchátu k patriarchátu a s tím související i posun k podřízenému postavení ženy ve vztahu k muži podobně jako ve starověkém Izraeli. V poslední části této kapitoly se zamýšlí nad vztahem lásky a polygamního soužití; to je označeno v nejlepším případě za kompromis vynucený

složitými okolnostmi, prostor pro skutečnou lásku pak dle Starého zákona je možno nalézt pouze v monogamním vztahu.

Závěr shrnuje výsledky práce: Polygamie nepředstavuje přirozené soužití muže a ženy, za jejím vznikem nutno hledat ekonomické tlaky, demografickou situaci apod. Za historicky, etnologicky a psychologicky prokázanou má skutečnost, že přirozená forma soužití je monogamie, tímto směrem mají ukazovat i starozákonní spisy. Za pozoruhodné zjištění považuje to, že Bůh ve Starém zákoně polygamií jednoznačně nevyloučí jako možnost, ani neodsoudí. Z hlediska mravního se však člověk i tak má přiklonit spíše k monogamii. Boží plán s polygamií původně nepočítal, vznikla až jako určitý kompromis „pro tvrdost lidského srdce“ (s. 48).

Práci je bohužel nutno hodnotit jako povrchní (i s přihlédnutím k tomu, že se jedná o práci bakalářskou). Práce rovněž nedostatečně pracuje s dostupnou odbornou literaturou, kteroužto schopnost by studenti na této úrovni nepochybně měli demonstrovat. Obě tyto negativní charakteristiky práce jsou samozřejmě navzájem propojené. Tak například již u definice základních pojmů na s. 10n bych očekával odkaz do nějaké standardní práce zabývající se lidskou sexualitou, sociologií manželství apod. – nic takového však v práci není. Evolucionistický a psychologický pohled na polygamií bud' není vůbec ozdrojován (srov. všeobecný odkaz na zastánce Darwinovy teorie bez odkazu na jakoukoli literaturu, s. 11), nebo odkazuje na literaturu doslova pravěkou (srov. na s. 11 odkaz na „MATZKE, Josef. Manželství v pravěku. Olomuc 1934“). Podobně je citován jako významný etnolog Schebesta, přičemž studentka odkazuje na jeho publikaci z roku 1932. Jistěže studentka nemusí v bakalářské práci sledovat nejnovější odborné články o kultuře Pygmejů. Zde však chybí jakákoli jiná aktuálnější publikace alespoň učebnicového typu, na níž by autorka práce svá tvrzení založila – naopak, odkazuje na B. Russella (český překlad 1947, anglicky vyšlo r. 1929), opět na Matzkeho, Gusindeho (1931) a Jochelsona (1905). Pro specialistu mají zřejmě tyto publikace nadále určitou platnost, studentka se však nezabývá speciálně Pygmeji či Korjaky, proto by měla čerpat z aktuálnějších prací z oboru sociologie či antropologie. Závěry v této části je proto nutno označit za nepodložené (s. 14). V dalších částech této kapitoly občas problesknou citace z publikací alespoň relativně novějších (ROBINS, Gay. Women in ancient Egypt. Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1993), nelze však říci, že by autorka práce vycházela z aktuální a relevantní literatury, pokud již s literaturou pracuje (část 2.1 Boží plán a polygamie? si vystačí s jedním odkazem na Výklady ke Starému zákonu. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991 a s jedním odkazem na Wenhamův komentář ke knize Genesis). Podobně sporadická a nahodilá je rovněž práce s literaturou v částí zabývající se výkladem starozákonních pasáží. Autorka volně glosuje text s ohledem na zvolené téma, občas odkáže na nějaký komentář, velkou část výkladu ale tvoří autorčiny úvahy nad biblickým textem, které v ničem nepřipomínají pokus o odborný výklad textu. V podobném duchu se pak nese i část třetí. Dojde-li na jazykové otázky, je jedinou citovanou autoritou PRUDKÝ, Martin. Cvičebnice biblické hebrejštiny. 2. vyd. Praha: Kalich, 2014 (srov. s. 41). Jinou hebrejskou gramatiku ani slovník studentka ke své práci nepotřebuje. V této části se autorka pokouší formulovat odpověď na otázku po postavení mužů a žen ve Starém zákoně. Považuji za těžko uvěřitelné, že zde chybějí jakékoli odkazy na bohatou sekundární literaturu na toto téma – z relativně novějších prací je citována (všeobecně pojatá a útlá) Bartonova Etika a Starý zákon. Autorka si snad vůbec není vědoma bohaté diskuze na toto téma, která

proběhla (a probíhá) i v rámci biblistiky (konkrétně např. nad Genesis 2, ale i nad dalšími v práci citovanými texty). K tématu existují i české práce, nesmírně bohatá je ovšem literatura cizojazyčná prezentující celou šíři názorů dokonce i v rámci jednotlivých hnutí (příkladem budiž například evangelikální hnutí, kde autoři se stejnými či podobnými věroučnými a hermeneutickými východisky přesto dospívají k dosti odlišným pohledům na tuto otázku). Autorka však přináší svou tezi o podřízeném postavení ženy ve Starém zákoně, jako by takové diskuze ve světě i u nás již po desetiletí vůbec nebylo.

Z jednotlivostí lze dále uvést následující body či otázky:

- Nebylo by vhodné věnovat detailní pozornost textu v 2 Sam 12,8, kde Hospodin sám vystupuje jako ten, jenž Davidovi dal do „náruče ženy tvého pána“?
- Nebylo by vhodné se alespoň dotknout textu v 1. Samuelově 1? Zdá se mi, že tento text a osobu Elkány by bylo možné vzít jako protiargument pokud jde o tvrzení autorky práce, že „Žít v polygamii většinou znamená žít s promiskuitním a majetnickým člověkem neschopným romantické lásky“ (s. 44). Do jaké míry je pak „romantická láska“ měřítkem kvality manželského vztahu?
- Jak je možné, že na s. 44 autorka popisuje polygamii jako běžnou praxi u mormonů? Je si autorka vědoma různých proudů mezi mormony (nejen v Církvi Ježíše Krista Svatých posledních dnů) a vývoje (jakkoli problematického a diskutabilního), kterým prošel pohled tohoto náboženství na polygamii?
- Nebylo by vhodné alespoň stručně odkázat k pohledu na polygamii v rámci judaismu?
- Nebylo by vhodné nabídnout nějaké další definice možného soužití mužů a žen, které by reflektovaly také současnou sociologickou situaci v západním světě? Nebylo by přínosné se starozákonní praxí polygamie porovnat např. dnešní praxi volných vztahů apod.?
- Jak je možné mluvit v současné teologické či religionistické práci o „necivilizovaných“ kulturách? (s. 13, 42) Jakkoli můžeme mít výhrady k těm či oněm aspektům jiných kultur, není možné je paušálně označit za „necivilizované“!

Pozitivem práce je dobrá formální úprava, jednotné citování použité literatury apod. V předložené bakalářské práci však postrádám základní charakteristiky, které by takový text měl mít: Práce s kvalitní literaturou k tématu, její kritické vyhodnocení, důkladnější práce s biblickým textem, možná by práci pomohlo i užší vymezení tématu práce. Vzhledem k závažným nedostatkům této práce ji bohužel musím hodnotit jako nedostatečnou.

V Poděbradech dne 31. 5. 2017

Viktor Ber, Th.D.